

Terres escrites els camins d'una llengua

* Written lands
the ways
of a language

* Tierras escritas
los caminos
de una lengua

Terres escrites els camins d'una llengua

* Written lands
the ways
of a language

* Tierras escritas
los caminos
de una lengua

* Edició a cura de
* Publishing curator
* Edición a cargo de

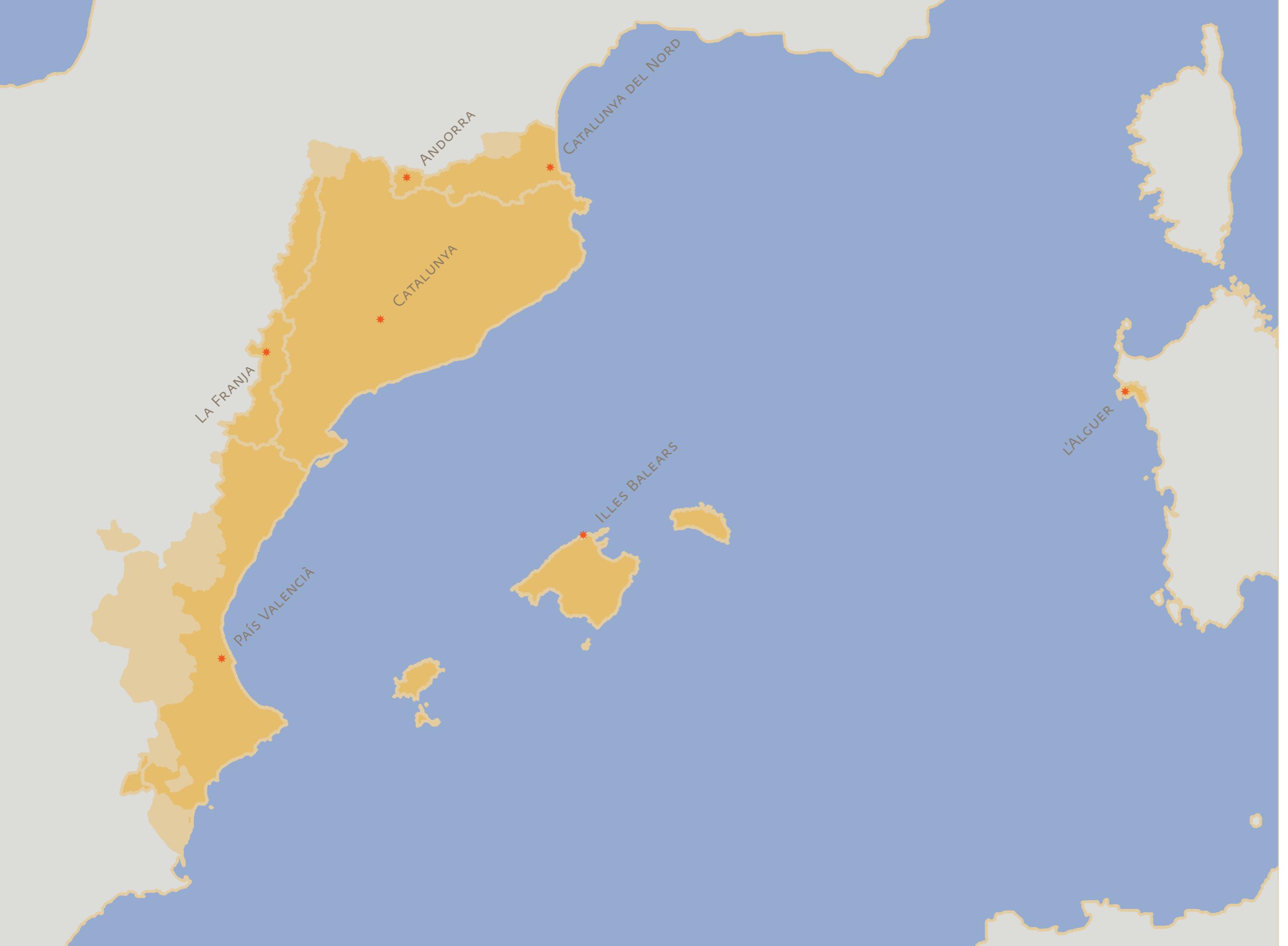
Carles Marquès

* Fotografies
* Photographs
* Fotografías

Jordi Puig
Ricard Pla
Pere Vivas
Lluís Casals
Neil Austen
Francesc Muntada
Biel Puig
Oleguer Farriol
Jordi Todó
Laia Moreno

TRIANGLE▼POSTALS

En *Teoria de Catalunya*, un dels llibres que permeten conèixer més bé la realitat, fins i tot oculta, del Principat de Catalunya, el fantàstic escriptor Joan Perucho diu: «també cal remarcar els parcs naturals i alguns llocs fascinants, com el Montseny, Montserrat, Campodon, on nasqué Isaac Albéniz, el Pedraforca, els volcans d'Olot i els aiguamolls de Castelló d'Empúries. Cairebé tots aquests llocs, i altres que no he esmentat, poden vincular-se a un poeta o un literat català, car, en realitat, la literatura exalta el país.» Els llocs que apareixen a continuació, i d'altres que no podrem esmentar, es poden vincular a un literat o més d'un que els exalta i els «crea» o recrea. Perquè, tot i que les terres de la Catalunya del Nord, les Illes Balears, Andorra, la Franja, el País Valencià, el Principat de Catalunya i l'Alguer és prou obvi que existeixen, no les podem acabar de fixar en imatges, de comprendre, sense la mirada dels escriptors que, podem dir-ho així, les han «escriptes».

In *Theory of Catalonia* (Theory of Catalonia), one of the books that enables us to know better the reality, even the hidden reality, of the Principality of Catalonia, the fantastic writer Joan Perucho said: "it is also necessary to emphasise the natural parks and some fascinating places, such as Montseny, Montserrat, Campodon, where Isaac Albéniz was born, Pedraforca, the volcanoes of Olot and the marshlands of Castelló d'Empúries. Nearly all these places, as well as others I have not mentioned, can be linked to a poet or a Catalan man or woman of letters, since, in reality, literature exalts the country." The places that appear below, and others that we are unable to mention, can be linked to a man or woman of letters or more than one who exalts them and "creates" or recreates them. Because, although it is sufficiently obvious that the lands of Catalunya del Nord (in the north), the Balearic Islands, Andorra, the Franja (the border, in Aragon), the País Valencià, the Principality of Catalonia and L'Alguer (Alghero in Sardinia) clearly exist, we cannot imagine them, understand them, without the look of the writers who, to put it this way, have "written" them.

En *Teoria de Catalunya*, uno de los libros que permiten conocer mejor la realidad, incluso oculta, del Principado de Cataluña, el fantástico escritor Joan Perucho dice: «también es necesario remarcar los parques naturales y algunos lugares fascinantes, como el Montseny, Montserrat, Campodon, donde nació Isaac Albéniz, el Pedraforca, los volcanes de Olot y las marismas de Castelló d'Empúries. Casi todos estos lugares, y otros que no he citado, pueden vincularse a un poeta o un literato catalán, ya que, en realidad, la literatura exalta el país.» Los lugares que aparecerán a continuación, y otros que no podremos citar, se pueden vincular a un literato, o a más de uno, que los exalta y los «crea» o recrea. Porque, aunque las tierras de la Cataluña del Norte, las Islas Baleares, Andorra, la Franja, el País Valenciano, el Principado de Cataluña y L'Alguer es suficientemente obvio que existen, no las podemos acabar de fijar en imágenes, de comprender, sin la mirada de los escritores que, por decirlo así, las han «escrito».

Conquesta de Mallorca.
Pintures murals del Saló del Tinell (MUHBA)

Conquest of Mallorca.
Mural paintings in the Tinell Hall (MUHBA)

Conquesta de Mallorca.
Pinturas murales del Salón del Tinell (MUHBA)

Melangiós oracle de Castella,
obstinat solitari de Cotlliure,
(*joh, soledad, mi sola compañía!*),
encara en somnis terra meva.
Antonio, si tornessis gustaries
la amargura del tiempo envenenado.

PERE QUART, Confidències a Antonio Machado

CATALUNYA DEL NORD

12

COTLLIURE

Cotlliure i altres poblacions de la Catalunya del Nord, com Prada o Ceret, tenen una densíssima tradició cultural de músics, artistes i pintors. Situat a la comarca del Rosselló i dins la denominació turística de Costa Vermella, Cotlliure és un bellíssim poble pescador, cèlebre per les anxoves, i vinícola. El seu nucli antic, amb l'església de la Mare de Déu dels Àngels, amb campanar envoltat de mar, ha inspirat i acollit pintors de fama internacional, com Picasso, Georges Braque, Juan Gris, Henri Matisse, que, amb André Derain, hi creà el fauvisme, o com Raoul Dufy, Albert Marquet i Léonard Foujita. L'escriptor espanyol Antonio Machado, exiliat per la guerra civil, hi va viure els seus últims dies i és enterrat en el cementiri. Assetjat durant la guerra dels Segadors, el 1642, Cotlliure va ser ocupat per les tropes del rei Lluís XIII de França. Després del Tractat dels Pirineus i l'annexió francesa, l'arquitecte Vauban va decidir de fortificar-ne la part alta, amb el Castell Reial.

COLLIoure

Collioure (Cotlliure) and other towns in Catalonia del Nord, such as Prades (Prada) or Ceret, have a very rich cultural tradition of musicians, artists and painters. Situated in the county of Roussillon and within the tourist region of the Côte Vermeille (Costa Vermella), Collioure is a beautiful fishing village, famous for anchovies and wine-making. Its old centre, with the church of Notre-Dame-des-Anges, with a bell tower surrounded by the sea, has inspired and welcomed painters of world fame such as Picasso, Georges Braque, Juan Gris, Henri Matisse, who, with André Derain, created Fauvism, or Raoul Dufy, Albert Marquet and Léonard Foujita. The Spanish writer Antonio Machado, exiled due to the Civil War, lived his final days here and is buried in the cemetery. Under siege during the Reapers' War, in 1642, Collioure was occupied by the troops of King Louis XIII of France. After the Treaty of the Pyrenees, and French annexation, the architect Vauban decided to fortify the upper part, with the Royal Castle (Castell Reial).

* Melancholy oracle from Castile, Stubborn hermit of Cotlliure, (*Oh, solitude, my only company!*), My land still in a dream. Antonio, if you were to return you would like the bitterness of poisoned time.

Confidències a Antonio Machado,
Pere Quart

* Melancólico oráculo de Castilla, Obstinado solitario de Cotlliure, (*joh, soledad, mi sola compañía!*), Todavía en sueños tierra mía. Antonio, si volvieras gustarías la amargura del tiempo envenenado.

Confidències a Antonio Machado,
Pere Quart

L'altra cara d'Andorra, la que servia,
viva i gairebé intacta, la bellesa
majestuosa, d'uns indrets que encara
la mà de l'home no ha pogut malmetre
i el tornen, pròdigs, als seus purs orígens.

MIQUEL MARTÍ I POL, *Andorra: postals i altres poemes*

ANDORRA

20

**PAS DE LA CASA
PAISATGE**

Andorra és un estat independent, amb el nom oficial de Principat d'Andorra i amb capital a Andorra la Vella, l'únic del món actualment on la llengua oficial és el català. Situat als Pirineus, entre la Catalunya del Nord, el Principat i el departament francès, de cultura occitana, de l'Arieja, és un dels estats més petits i també més antics. Conegut també com Les Valls, té una orografia d'altes muntanyes –el cim més elevat és l'Alt de Comapedrosa, amb prop de 3.000 metres d'altitud, i n'hi ha una seixantena més que sobrepassen els 2.500 –, nombrosos corrents d'aigua i un riu principal, la Valira. En realitat, el país forma una sola conca, la d'aquest riu, amb dues branques, la Valira d'Orient i la del Nord, que confluixen en la Gran Valira. El conjunt forma un paradís natural, un petit diamant blanc, reconegut internacionalment. Des de 2004, gairebé un 10% del territori, el paisatge de la vall dels rius Madriu, Perafita i Claror, al sud del país, és Patrimoni de la Humanitat.

**PAS DE LA CASA
LANDSCAPE**

Andorra is an independent state, with the official name of Principality of Andorra and with the capital of Andorra la Vella, the only state in the world where currently the official language is Catalan. Situated in the Pyrenees, between Catalonia del Nord, the Principality and the French department, of Occitan culture, of Ariege, it is one of the smallest and oldest states. Also known as Les Valls (valleys), it possesses an orography of high mountains –the highest peak is the Alt de Comapedrosa, at close-on 3,000 metres altitude, and there are some sixty more that are higher than 2,500 metres–, many water currents and a main river, the Valira. In reality, the country forms a single basin, of this river, with two tributaries, the Valira d'Orient and that of the Nord (east and north), which meet in the Gran Valira. The whole area forms a natural paradise, a small white diamond, recognised internationally. Since 2004, almost 10% of the territory, the landscape of the valley of the Madriu, Perafita and Claror rivers, in the south of the country, has been a World Heritage Site.

*
The other side of Andorra, which keeps / alive and almost intact, the majestic / beauty of some spots that even today / the hand of man has been unable to spoil, / returns it, lavishly, to its purest origins.

Andorra: postals i altres poemes,
Miquel Martí i Pol

*
La otra cara de Andorra, la que contempla, / viva y casi intacta, la belleza / majestuosa de un paisaje que todavía / la mano del hombre no ha podido ajar, / y lo devuelve, pródigo, a sus orígenes puros.

Andorra: postals i altres poemes,
Miquel Martí i Pol

Estridència foguejada,
brolladors de foc intens...
sota una nit perfumada
s'ha acabat el ball dels Plens.
Berga el copsa i el retruny,
Berga tota se n'amara:
El seu hivern tindrà juny
pels coets rebentats ara.

RAMON VINYES, *Patum! Patum!*

PRINCIPAT

34

BERGA
LA PATUM**

Berga és la capital del Berguedà, comarca que s'enlaira de sud a nord, de la depressió central de Catalunya al Prepirineu i els primers cims del Pirineu. Un dels seus fills cèlebres és Ramon Vinyes, el «savi català» de García Márquez. Berga és nom antic, que remunta, a través del *castrum Bergium* romà, a la tribu ibera dels bergistans. També és antiga, medieval, la festa de la Patum, que a primers del segle XVII, quan la tenim documentada per primer cop, presentava un caràcter religiós i popular, tot i que endinsa les arrels en celebracions ancestrals.

La Patum –també sense article: «anem a Patum», diuen els patumaires– omple Berga de foc, música, balls i de toc del tabal cinc dies, del dimecres abans del dijous de Corpus al diumenge següent. El nom de Patum prové del repic del tabal: patum... La festa, que ha fet arribar el so del nom a tot el món i ha estat molt estudiada per l'historiador Albert Rumbó, va ser declarada el 2005 Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat.

BERGA
THE PATUM**

Berga is the capital of Berguedà, a county that rises from south to north, from the central depression of Catalonia to the pre-Pyrenees and the first peaks of the Pyrenees themselves. One of its famous sons is Ramon Vinyes, the “Catalan wise man” of García Márquez. Berga is an ancient name that dates back, through the Roman *Castrum Bergium*, to the Iberian tribe of the Bergistans. Also very old, medieval in fact, is the festival of the Patum, which in the early 17th century, when we have it documented for the first time, had a religious and popular character, even though the roots were set in ancestral celebrations. The Patum –also without the definite article: let's go to Patum, say the *patumaires*, the participants– fills Berga with fire, music, dances and the beat of drums the five days from the Wednesday before the Thursday of Corpus Christi until the following Sunday. The name Patum comes from the sound of the peal of the drum: pa-tum... The festival, which has made the sound of the name reach the entire world and which has been greatly studied by the historian Albert Rumbó, was declared a Masterpiece of Intangible Heritage of Humanity in 2005.

Blazing stridency,
fountains of intense fire...
beneath a perfumed sky
the dance of the “Plens” has ended.
Berga takes it and resounds with it,
Berga imbibes all:
Its winter will have June
For the rockets have exploded now.

Patum! Patum!,
Ramon Vinyes

Estridència flameada,
manantial de fuego alado,
bajo noche perfumada
el ball dels Plens ha acabado.
Berga lo capta y retumba,
Berga crepita impregnada,
y su invierno junio alumbría
con la pólvora quemada.

Patum! Patum!,
Ramon Vinyes

I quan [l'historiador Francesc] Montsalvatge començà a escriure la seva història de Besalú i enviava els primers volums al meu pare, jo els llegia fervorosament com si llegís la història de la meva família i sentia l'orgull del Besalú medieval, dels seus comtes i de l'abat Oliba.

FRANCESC CAMBÓ, *Memòries*

PRINCIPAT

44

*
BESALÚ

Besalú, a la comarca de la Garrotxa, a més de formar un dels conjunts arquitectònics medievals més singulars i visitats de Catalunya, amb el famós pont, va ser la capital d'un dels comtats que configurava l'anomenada Marca Hispànica. El comtat, centrat en un castell construït entre els rius Capellades i Fluvia, havia format part del comtat de Girona, i va ser independent de finals del segle ix a principis del segle xii. La prosperitat del comtat, especialment amb la dinastia iniciada a les darreries del segle x per Bernat Tallaferro, va deixar a la vila uns edificis de gran interès, que conformen un tot molt unitari. Destaquen, a més del pont, el monestir de Sant Pere, la sala gòtica de la Cúria Reial, l'antic hospital de Sant Julià, i el *Mikvé*, els banys jueus, fruit de la relevant presència de jueus catalans en aquesta població durant l'edat mitjana. Nascut a Besalú és el trobador del segle xiii Ramon Vidal, autor del primer tractat de poètica escrit en una llengua romànica.

*
BESALÚ

Besalú, in the county of La Garrotxa, as well as forming one of the most singular and visited architectural complexes in Catalonia, with the famous bridge, was also the capital of one of the counties that made up what was called the Spanish March. The county, centred on a castle built between the rivers Capellades and Fluvia, had formed part of the county of Girona, and was independent from the end of the 9th to early 12th centuries. The prosperity of the county, especially with the dynasty begun in the late 10th century by Bernat Tallaferro, left some very interesting buildings in the town, which make up a very unitary whole. They feature, as well as the bridge, the Monastery of Sant Pere, the Gothic hall of the Royal Curia, the old hospital of Sant Julià, and the Mikvah, the Jewish baths, result of the important presence of Catalan Jews in this town during the Middle Ages. Ramon Vidal, the troubadour and author of the first tract of poetry written in a Romance language, was born in Besalú in the 13th century.

*
BESALÚ

Besalú, en la comarca de la Garrotxa, además de formar uno de los conjuntos arquitectónicos medievales más singulares y visitados de Cataluña, con su famoso puente, fue la capital de uno de los condados que configuraban la llamada Marca Hispánica. El condado, centrado en un castillo construido entre los ríos Capellades y Fluvia, había formado parte del condado de Girona, y fue independiente desde finales del siglo ix hasta principios del xii. La prosperidad del condado, especialmente con la dinastía iniciada en las postrimerías del siglo x por Bernat Tallaferro, dejó edificios de gran interés, que forman un conjunto muy unitario. Destacan, además del puente, el monasterio de Sant Pere, la sala gótica de la Cúria Real, el antiguo hospital de Sant Julià, y el *Mikve*, los baños judíos, fruto de la relevante presencia de judíos catalanes en esta población durante la Edad Media. De Besalú es el trovador del siglo xiii, Ramon Vidal, autor del primer tratado de poética escrito en una lengua románica.

Baixant, o pujant, pel riu en llagut o en muleta, el primer que es veu de Miravet és el castell, d'aspecte encara avui, imponent, de pedres daurades, amb la silueta retallada contra un fons verd de muralles o de la blavor del cel.

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA, *Visió de l'Ebre català*

PRINCIPAT

112

MIRAVET

A Miravet, comarca de la Ribera d'Ebre, al sud del Principat de Catalunya, es van reunir parlamentaris catalans per impulsar l'actual Estatut d'Autonomia, vigent des de l'agost de 2006. És l'última dada històrica, ara per ara, d'una població i d'un castell que en reuneixen moltes, des de ser seu de l'orde religiós i militar dels templers fins a ser escenari de les guerres carlines o de la guerra civil. Una de les maneres de descobrir aquesta vila de la riba dreta de l'Ebre seria amb el pas de barca, l'últim transbordador en aprofitar el corrent i l'ofici dels barquers per a passar el riu sense motor. Però sigui quina sigui la manera d'arribar-hi és igualment imposant la silueta del castell, una construcció templera bastida sobre una fortalesa sarraïna. La poderosa orde, dissolta el 1307 pel papa Climent V, va adaptar la fortificació a un model que ja aplicava a Terra Santa, amb dos grans recintes i un pati d'armes. Pel que fa a la vila, és també interessant el poble antic o Cap de la Vila, penjat sobre l'Ebre.

MIRAVET

In Miravet, in the county of Ribera d'Ebre, in the south of the Principality of Catalonia, Catalan parliamentarians met to draw up the current Statute of Autonomy, in force since August 2006. It is the most recent historic event of a town and a castle that has hosted many, from being the seat of the religious and military order of the Templar Knights to being the battleground of the Carlist wars or the Civil War. One of the ways of discovering this town on the right bank of the River Ebre would be to cross by boat, the last form of transport to make use of the current and trade of the boatmen to cross the river without motor. Whichever way one arrives, though, the silhouette of the castle is just as imposing, a templar construction built over a Saracen fortress. The powerful order, dissolved in 1307 by Pope Clement V, adapted the fortification to a model already tried and tested in the Holy Land, with two large precincts and a parade ground. The town itself is interesting for its old centre or Cap de la Vila, hanging over the Ebre.

*

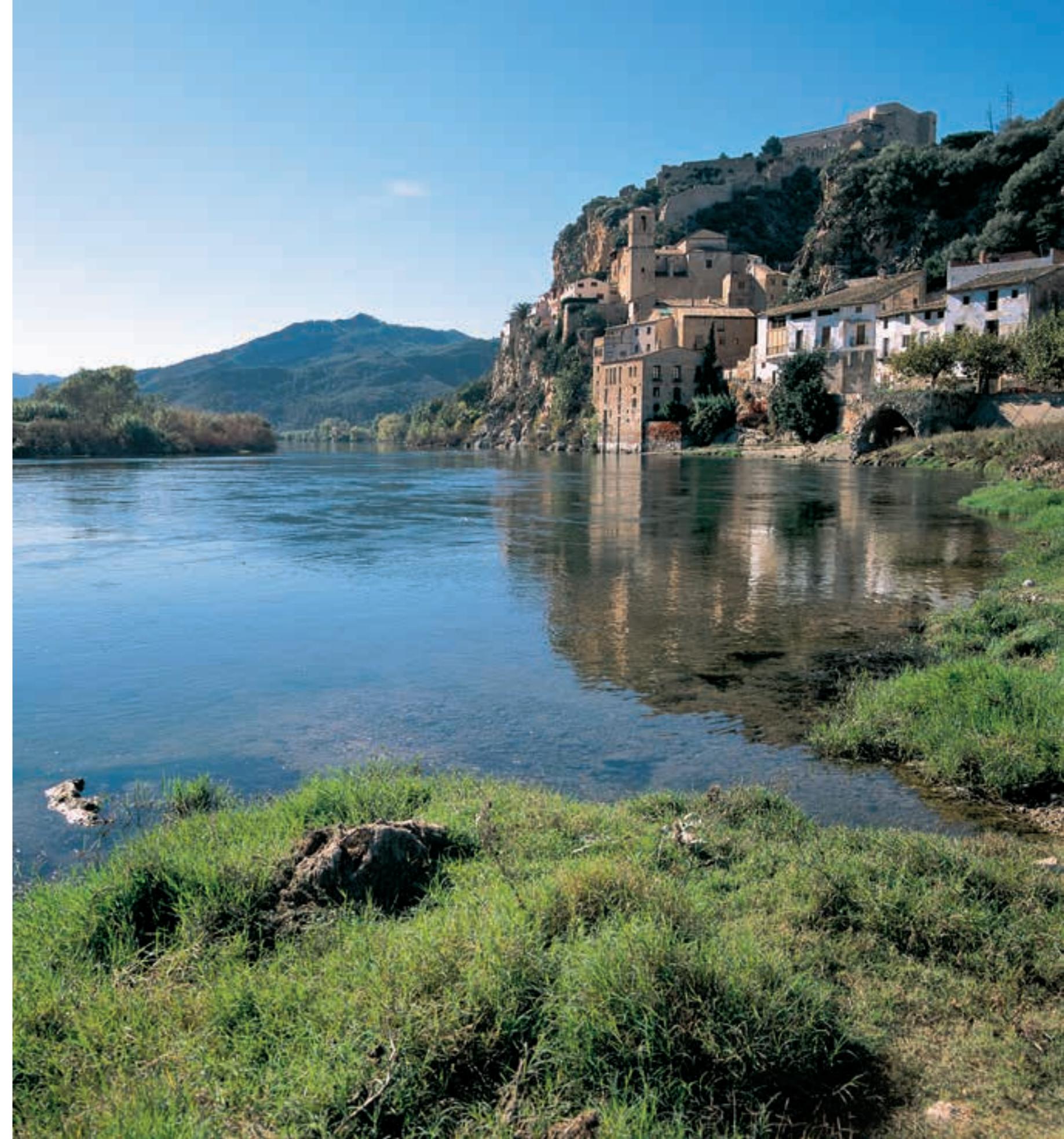
Downstream, or upstream, along the river by catboat or by barge, the first thing you see of Miravet is the castle, with an imposing appearance, even today, of golden stones, with the silhouette standing out against a green background of walls or the blueness of the sky.

Visió de l'Ebre català,
Artur Bladé i Desumvila

*

Bajando o subiendo por el río en laúd o muleta, lo primero que se ve de Miravet es el castillo, de aspecto imponente todavía hoy, de piedras doradas, la silueta recortada contra un fondo verde de murallas o contra el azul del cielo.

Visió de l'Ebre català,
Artur Bladé i Desumvila

Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina,
no canta per ses branques l'auzell que encativam;
lo crit sublim escolta de l'àguila marina,
o del voltor que puja sent l'ala gegantina
remoure son fullam.

MIQUEL COSTA I LLOBERA, *Lo pi de Formentor*

ILLES BALEARS

136

*
**MALLORCA
FORMENTOR**

Al cap de Formentor s'hi troben els vents. De vegades, de forma encalada; d'altres, amb tota la fúria. No debades el poeta mallorquí Miquel Costa i Llobera, la família del qual era propietària de la península de Formentor, va escriure en el conegut poema *Lo pi de Formentor* (1875): «lluita amb les ventades que atupen la ribera, que cruixen lo terrer.» No debades tampoc, aquí s'acaba la serra de Tramuntana, que pren el nom d'un vent. La península de Formentor fa 12 quilòmetres de llargada i uns 3 d'amplada, i se situa al municipi de Pollença. En la seva espectacular costa s'alternen les cales sorrenques, com la del Pi de la Posada, que inclou l'illa de Formentor, i els caps, com el de Formentor, el més oriental, culminat pel far d'aquest nom. La carretera que uneix el port de Pollença amb el cap de Formentor la va construir l'enginyer Parietti. En morir el poeta Costa i Llobera, part de la propietat va ser comprada per a construir-hi, el 1928, l'Hotel Formentor.

*
**MALLORCA
FORMENTOR**

The Cap de Formentor is where the winds are. Sometimes, a calm breeze, and on other occasions, with all their fury. Not in vain, the Mallorca poet Miquel Costa i Llobera, whose family owned the Formentor peninsula, wrote in the famous poem *Lo pi de Formentor* (1875): "struggling against the gusts of wind that hit the banks, that crack the land". It is also not in vain that here the Serra de Tramuntana ends, the name of a wind. The Formentor peninsula is 12 kilometres long and 3 wide and is located in the district of Pollença. Along its spectacular coast alternate sandy coves, such as those of Pi de la Posada, which includes the islet of Formentor, and capes, such as that of Formentor, the easternmost, culminating in the lighthouse of the same name. The road that joins Port de Pollença with Cap de Formentor was built by the engineer Parietti. On the death of the poet Costa i Llobera, part of the property was bought to build, in 1928, the Hotel Formentor.

*

When far away, above the waves,
the divine light is reborn, / the
bird that we captured does not sing
from the branches; / it listens to
the sublime cry of the sea eagle, /
or hears the gigantic wing of the
vulture / moving the foliage.

Lo pi de Formentor,
Miquel Costa i Llobera

*

Cuando sobre las olas nace la luz
divina, / no canta por sus ramas
ningún ave cautiva; / ese grito
sublime del águila marina / o del
buitre que sube como ala dragontina
/ remueve su espesor.

Lo pi de Formentor,
Miquel Costa i Llobera

